

Обобщая вышеизложенное, можно отметить, что для успешного внедрения в строительство новых технологий, необходимо, в первую очередь, изменить

стереотип подхода строителей к вопросу применения цемента в зависимости от назначения бетонных и растворных материалов.

Таблица 2 – Химический состав клинкера цементного завода АО «ЦентралАзияЦемент»

Содержание окислов, %						Потери при прокаливании, %
SiO ₂	Al ₂ O ₃	Fe ₂ O ₃	CaO	MgO	SO ₃	
20,36	7,12	3,18	66,41	0,71	0,42	0,45

Таблица 3 – Прочность модифицированного шлакопортландцемента

Номер состава	Содержание шлака, %	Марка цемента по составу	Прочность на сжатие, МПа, после пропарки	Марка цемента по ГОСТ 10178-85
1	20	D20	26,0	ПЦ 400-2**
2*	20	D20	45,2	ПЦ 600-1
3	30	D30	28,4	ППЦ 500-2
4*	30	D30	37,6	ППЦ 600-2***
5	30	D30	41,4	ППЦ 600-1
6	40	D40	29,0	ППЦ 500-2
7*	40	D40	35,5	ППЦ 600-2
8*	40	D40	38,9	ППЦ 600-1
9	60	D60	23,0	ППЦ 400-2
10*	60	D60	36,0	ППЦ 600-2
11*	60	D60	46,1	ППЦ 600-1
12	80	D80	16,0	ППЦ 300-3
13*	80	D80	34,8	ППЦ 500-1
14*	80		39,6	ППЦ 600-1

* Модифицированные цементы;

** Группа по эффективности пропаривания;

*** Максимальная прочность для шлакопортландцемента по ГОСТу соответствует марке М500, в нашем случае марка достигает М600.

ӘОЖ 331.57(574)=512.122

ТӘЖІБЕКОВА К.Б.

Кедейшілік және жұмыссыздық мәселелерін шешудегі «Жол картасы» бағдарламасының алар орны

Қандай елде болмасын кедейшілік және жұмыссыздық мәселесі әрқашан болып тұрады, бұл табиғи құбылыс десе де болады, бірақ әр мемлекет осы мәселелерді шешуде өзінің белсенді немесе пассивті саясатын жүргізе алады. Осы жүргізілген саясатқа қарай бұл мәселелерді тиімді шешу жолына қол жеткізуге болады. Ең алдымен, бұл мәселелердің мемлекеттің дамуына кері әсерін тигізіп, елдегі адамның дамуын төмендетеді, сол себепті бұл мәселені зерттеу әрқашан өзекті мәселе болып табылады. Біздің елдегі жасалып жатқан оң шараларды қарастырмас бұрын, осы мәселелердің жағдайына сипаттама беріп көрейік. Келесі кестеде кедейшілік жағдайын сипаттайтын негізгі көрсеткіштер динамикасы екі жыл бойынша сипатталған.

2009 жылдың мәліметі толық есептелмегендіктен

2007-2008 жылдардағы көрсеткіштерді сипаттайық. 2008 жылы өткен жылға қарағанда кедейшілік деңгейінің жалпы алғанда 1 пайызға төмендегенін көруге болады. Әрине бұл өте аз деңгей, оған қарамастан елімізде көбінесе кедейшілік деңгейін құрайтындар әлеуметтік қолдауды қажет ететін халық тобы болып табылады, сондықтан мемлекет 2010 жылдың 1 қаңтарынан бастап өмір сүру минимумы, ең төменгі еңбек ақы және барлық жәрдемақы мөлшерлерін көтерді. Атап айтатын болсақ, ең төменгі еңбек ақы мөлшері 2009 жылы 13700 теңгені құраса, 2010 жылдың 1 қаңтарынан бастап 14952 теңгені құрады және бұл мөлшер өмір сүру минимумына теңесті. Осыған сәйкес айлық есептік көрсеткіш 2009 жылдағы 1270 теңгеден 2010 жылы 1413 теңгеге дейін көтерілді.

1 – кесте – Қазақстан Республикасындағы кедейшілік көрсеткіштері, %

	Табыстары төмен халық үлесі		Кедейшілік тереңдігі	Кедейшілік күрделілігі	Джини коэффициенті	Қор коэффициенті
	өмір сүру деңгейі көлемінен	сәйкесті азық түлік қоржыны				
2007	12,7	1,4	2,4	0,8	0,309	7,17
2008	12,1	1,2	2,3	0,7	0,288	6,17

Зейнетақы мөлшерлері де көтеріліп, 2010 жылы мемлекеттік базалық төлемі 5981 тенге құрап, ең төменгі зейнетақы мөлшері 12344 теңгеге жетті.

Осы көрсеткіштердің өсуімен қатар, келесі себептерге байланысты әлеуметтік төлемдерде көтеріледі:

– еңбекке қабілеттілігін жоғалту бойынша 26405 адам алады екен, олардың жәрдем ақыларын көтеру үшін бюджеттен 151770 мың тенге қаражат қажет, яғни әр адамға шаққанда ай сайын тек 500 теңгеден қосылады деп есептеуге болады;

– асыраушысынан айырылу бойынша 9295 адам алады, олардың жәрдемақыларын көтеру үшін 79516 мың тенге қаражат қажет, ол әр адамға шаққанда әр ай сайын 712 теңгеде ақша қосылады.

Нақты ақшалай табыстарды қарайтын болсақ, 2010 жылдың қаңтарында 2009 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 11 пайызға өсіп, 35251 теңгені құрады.

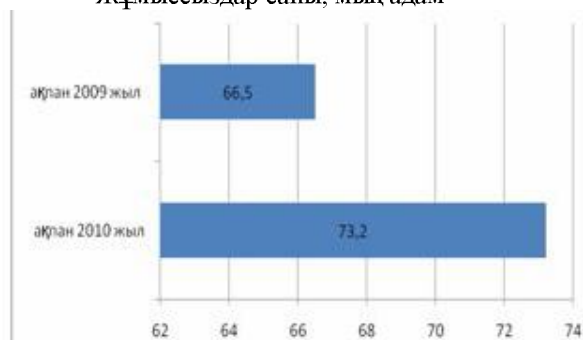
Ендігі кезекте ең төменгі күнкөріс мөлшерінің өзгеруін қарастырайық.

ҚР Статистика агенттігінің деректері бойынша негізгі тамақ өнімдерін тұтынудың ең төменгі нормаларынан есептелген, облыс халқының жан басына орта есеппен алғандағы, күнкөріс мөлшері 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 0,3%-ға жоғарылап (ҚР бойынша – 0,7%-ға), 11045 теңгені (азық-түлік тағамдары – 6627 теңгені, азық-түлікке жатпайтын тауарлар мен ақылы қызметтер – 4418 теңгені) құрады, республикалық орташа көрсеткіш 12262 теңге болғанда. Ең жоғары күнкөріс мөлшері Алматы қаласында (15467 теңге), ең төмені – Оңтүстік Қазақстан облысында (10697 теңге) байқалды.

Осы кедейшілік деңгейіне тура әсер ететін негізгі фактор жұмыссыздық болып табылады, осы мәселенің жағдайын сипаттайық.

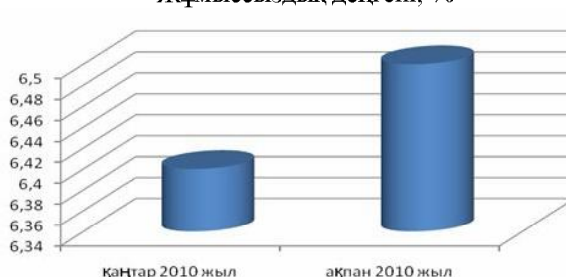
2010 жылы өткен жылмен салыстырғанда жұмыссыздар саны 10,1 пайызға өскен, сәйкесінше бұл елдің өмір сүру деңгейінің төмендегені сипаттайды. Ал енді жұмыссыздық деңгейін қарайтын болсақ, ол 2010 жылдағы екі айды сипаттасақ, оның 0,1 пайызға өскенін көруге болады.

Жұмыссыздар саны, мың адам



1 – сурет – Жұмыссыздар санының динамикасы

Жұмыссыздық деңгейі, %



2 – сурет – ҚР жұмыссыздық деңгейі

Осы мәселелерді шешуде елде «Жол картасы» бағдарламасы 2006 жылдан бастап қолданыла бастады, елде тек жұмыссыздық пен кедейшілік мәселесін шешіп қоймай, тұтастай елдің игілік жағдайына әсер ететін бағдарлама 2009-2011 жылдары өзінің екінші кезеңін бастады. Оның нәтижесінде келесідей көрсеткіштерге қол жеткіздік.

Мемлекет басшысының сындарлы саясатының нәтижесінде ел экономикасының дамуына ықпал ететін маңызды бағдарламалар кезең-кезеңімен өмірге жолдама алып отыр. Осылайша қазақстандықтардың көңілінен шыққан әрі әлеуметтік жағынан қорғалуын көздеген «Жол картасы» бағдарламасының орны ерекше деуге толық негіз бар.

2 – кесте – Ең төмен күнкөріс мөлшері, бір айға есептегенде, теңгемен

	Жан басына орта есеппен алғанда			
	2008ж. желтоқсан	2009ж. қаңтар	Қаңтар %-бен	
			2008ж. желтоқсанға	2008ж. қаңтарға
Қазақстан Республикасы	12179	12262	100,7	108,6
Ақмола	11269	11284	100,1	108,5
Ақтөбе	12401	12404	100,0	108,6
Алматы	12401	12404	100,0	108,6
Атырау	13057	13047	99,9	100,8
Батыс Қазақстан	11153	11208	100,5	109,1
Жамбыл	10784	10836	100,5	105,4
Қарағанды	11012	11045	100,3	107,1
Костанай	11306	11324	100,2	113,6
Қызылорда	12096	12177	100,7	112,9
Маңғыстау	15142	15221	100,5	112,7
Оңтүстік Қазақстан	10671	10697	100,2	107,8
Павлодар	10783	10794	100,1	111,1
Солтүстік Қазақстан	11519	11525	100,1	113,8
Шығыс Қазақстан	11455	11491	100,3	112,7
Астана	14358	14495	101,0	112,9
Алматы	15193	15467	101,8	103,1

«Жол картасының» басталуына дейін жалпы жұмыссыздық деңгейі облыста 6,8 пайызды құраса, байыпты жұмыс нәтижесінде өткен жылдың аяғында едәуір төмендеді. Облыста инвестициялық жобаларды жүзеге асыру үшін 19597 жұмыс орнын құруға 12,7 млрд теңге көлемінде қаржы бөлінсе, әлеуметтік жұмыс орындарын құру және жастар орындарын құру және жастар практикасы бағдарламаларын кеңейтуге республикалық бюджеттен – 728 млн теңге, кадрларды даярлау мен қайта даярлауға 1,1 млрд теңгеден астам қаржы қарастырылып, көптеген жұмыстардың тиянағы келтірілді. Мәселен, шешімін күткен 303 жоба қамтылып, оның 58-ін тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық нысандары, 95-ін жол жөндеу жұмыстары, 87-сін әлеуметтік, 63-ін қалалардағы және ауылдардағы әлеуметтік-мәдени орындар құрады. Осы аталған жұмыстарға 19847 жұмыс орны құрылып, орналастырылғандардың 82 пайызы немесе 16276 адам жұмыспен қамту органдарының жолдамасы арқылы жіберілгенін атап айтқан жөн.

Бағдарлама шеңберінде ТКШ-ны қайта жаңғырту жөнінде 58 жобаны іске асыруға бағдарламаға бөлінген қаржының үштен бір бөлігі немесе 4,8 млрд теңгесі жұмсалды. Нәтижесінде 67,1 шақырым сумен жабдықтау желілері, 23,9 шақырым канализациялық жүйелер, 8 канализациялық насос стансалары, 19,9 шақырым жылу желілері жөнделіп, жылу жүйесінің 4 нысаны қайта іске қосылды және 44,6 шақырым электр желілері, 17,2 газ жеткізу жүйесі қайта жасалып, сұйық газға арналған 47 топтық қойма қалпына келтірілді. Талдықорған қаласының 7 мыңнан астам тұрғыны орталық газға қосылу мүмкіндігін пайдаланып отыр.

Бірнеше жылдан бері алғаш рет жылумен қамтамасыз ету желілерін жөндеу мен қайта қалпына келтіруге 2 млрд теңгеден астам қаржы бөлініп, Қапшағай, Талдықорған, Іле, Қарасай аудандарындағы жылу қазандықтары мен жылыту желілері жөнделді. Жол жөндеу жұмыстарына 2,8 млрд теңгелік 95 жоба іске асырылып, 394,5 шақырым жолға орташа, 459,8 мың шаршы метр жолға ағымдағы жөндеу жұмыстары жүргізілді.

«Жол картасын» іске асыру шеңберінде 53 білім беру, 27 денсаулық сақтау, 4 мұражай, 2 спорт және 1 әлеуметтік нысанды жөндеу және жылыту жұмыстары қатар жүргізіліп, жағдай жақсарды.

«Жол картасындағы» басты бағыттардың бірі – кадрларды даярлау және қайта даярлау. Бұл алдыңғы жылдарға қарағанда кәсіптік білім беру жүйесінің мүмкіндігін барынша пайдалануға жол ашты. Оқуға жұмыссыз азаматтармен қатар, қосымша кәсіптік білім беру жүйесінің мүмкіндігін барынша пайдалануға жол ашты. Оқуға жұмыссыз азаматтармен қатар, қосымша кәсіп алу үшін толық емес режимде жұмыспен қамтылған азаматтар жіберіліп, 9704 адамды даярлау және қайта даярлау үшін республикалық бюджеттен 1,1 млрд теңгеден астам қаржы бөлінеді. Кадрларды кәсіптік оқыту және қайта даярлау 32 оқу орнында 36 кәсіп пен мамандықтың түрі бойынша өткізілсе, шетелдік жұмыс күшін алмастыруды көздейтін бір-қатар күрделі мамандықтар бойынша кадрларды даярлау оқу орындарының жұмыс біреушілермен келісім-шарт жасауы арқылы тікелей кәсіпорындарда жүр-

гізілген айтуға болады.

Облыста дағдарыстың алдын алу, жұмыссыздықты болдырмау мақсатында облыс әкімінің 2009 жылғы «Қызметкерлерді жаппай жұмыстан босатудың алдын алу мәселелерін қарау және еңбек рыногын тұрақтандыру шараларын қабылдау жөніндегі жұмыс тобын құру туралы» қаулысына сәйкес «Жол картасының» жүзеге асырылуына тұрақты мониторинг жүргізіліп, бақылау орнатылады.

Әлеуметтік жұмыс орындарын құру бағдарламасы халықтың нысаналы тобының ішінен лайықты жұмыс таба алмаған санаттағы тұлғаларды жұмыспен қамтуға, ал, «Жастар практикасы» бағдарламасы жас түлектердің еңбек рыногында бағдарлануына және жарты жыл бойы 15000 теңге көлемінде жалақы алуына мүмкіндік берді. Осылайша әлеуметтік жұмыс орындарын құруға 532 млн теңге бөлініп, 5911 адамды, жастар практикасын ұйымдастыруға 196 млн теңге бөлініп, оқу орнының 2177 түлегін қамту жоспарланса, осы мақсатта 2168 кәсіпорын, ұйымдармен келісім-шарт жасалады.

Халықтың нысаналы тобының ішінен 7673 адам әлеуметтік жұмыс орындарымен қамтамасыз етіліп, «Жастар практикасы» бағдарламасы барлық аумақтарда кеңінен етек алып, белсенді дамуға ие болды. Оған жіберілгендердің саны 2922 адамға жетіп, бағдарлама нәтижесінде бүгінгі күні жас түлектер өздеріне лайықты жұмыс табуға толық мүмкіндік алды және 1016 жас маман тұрақты жұмысқа орналасқанын айтуға болады.

2009 жылы «Жол картасын» іске асыру еңбек нарығындағы ахуалды біршама тұрақтандыруға мүмкіндік берді, 380 мыңнан астам жұмыс орны құрылды, жұмыссыздық деңгейі 0,3 пайыздық пунктке төмендеп, 2010 жылдың 1 қаңтарына 6,3 пайызды құрады. 1 млн астам адам жұмыс істейтін 8 мыңдай кәсіпорын жұмыс орындарын сақтау, қызметкерлердің еңбек құқықтарын және кепілдіктерін сақтау жөнінде меморандумға қол қойды, сонымен бірге олардың ұжымдық-шарттық қатынастар жүйесімен қамтылуы 2008 жылғымен салыстырғанда 2,5 есеге артты.

Бұл жұмыс 2010 жылы да, оның ішінде «Жол картасы» аясында да өз жалғасын табатын болады. Қазіргі уақытта инвестициялық жобалардың тізбесі, азаматтарды жұмысқа орналастыру үшін жұмыс орындарын құру жөніндегі негізгі тапсырмалар мен осыларға байланысты қаржы шығындары айқындалды. Өткен жылғыдай барлық инвестициялық жобаларды жылжытудың қатаң да шынайы мониторингін қамтамасыз ету қажет. Мұның бәрі ағымдағы міндеттер. Алайда елімізді жеделдетіп индустриализациялау жөніндегі басты басымдықты іске асыру еңбек нарығы мен жұмыспен қамту саласын мемлекеттік реттеудің ұзақ мерзімді перспективалық бағдарламасын әзірлеуді талап етеді.

Айта берсек, мұндай игілікті істер жеткілікті. Өрине, ағымдағы жылы да бұл жұмыстар одан әрі жалғасатыны анық. Бұл бағыттағы жұмыстарға жыл басынан жан-жақты дайындық өрістетіліп келеді.

«Жол картасы» өңірдегі елді мекендердің дәулеті мен сәулетіне өзіндік қолтанбасын қалдырумен қатар халықтың күнкөрісін жақсартып, өмірлерін өзгертті деуге толық негіз бар.

Бұл ретте адамдарды әлеуметтік қорғау қатер жағдайына тап болған азаматтар мен жергілікті атқарушы органдардың арасындағы «өзара міндеттемелер» қағидатына негізделетін болады. Әлеуметтік қолдауға ие болу құқығы жұмыссыздар мен халықтың өзге нысаналы топтарының еңбекке қабілетті бөлігінің жергілікті атқарушы органдар іске асыратын бағдарламаларға қатысу міндеттерімен үйлестірілетін болады. Осы мақсатқа көші-қон заңнамасын еліміздің әлеуметтік-экономикалық даму мүдделерінде жетілдіруге бағытталған көші-қон саясаты да бағынатын болады (қазіргі уақытта «Халықтың көші-қоны туралы» заң жобасы Қазақстан Республикасы Парламентінің қарауында жатыр).

Өткен жылы еліміздің үш өңірінде «Нұрлы көш» бағдарламасының қанатқақты жобалары іске асырылып, 253 оралман отбасы тұрғын үйлі болды. 2010 жылы осындай қанатқақты жобалар еліміздің 6 өңірінде іске асырылатын болады. Бұл ретте, көші-қонның барлық түрін (этникалық, еңбек және ішкі) реттеу жекелеген аумақтардың әлеуметтік-экономикалық және демографиялық болжамдары мен бағдарламаларының деректеріне сүйенетін болады.

2009 жылы әлеуметтік қамсыздандыру және әлеуметтік көмекке кеткен шығыс 2005 жылғымен салыстырғанда 2,3 есеге көбейтіліп, 812,9 млрд теңгеге жетті, немесе республикалық бюджеттің 24,1 % немесе мемлекеттік бюджеттің 21,6 % құрады. 2010 жылы әлеуметтік қамсыздандыру және әлеуметтік көмек шығыстары 922,4 млрд теңгені, 2011 жылы – 1026,2 млрд теңгені құрайтын болады, бұл 2009 жылғымен салыстырғанда тиісінше 13,5 және 26,2 пайызға көп.

Сонымен қатар, отбасы, ана мен бала институтын нығайту жөнінде жұмыстары да жалғасын табады. Ағымдағы жылы төртінші және одан кейінгі балалар үшін біржолғы жәрдемақы мөлшері 30 АЕК-тен 50 АЕК-ке дейін, ал бала күтімі жөніндегі ай сайынғы жәрдемақы мөлшері орта есеппен 1,3 есе арттырылды.

Осы жылдан бастап әлеуметтік төлемдердің жаңа түрі – мүгедек балаларды тәрбиелеп отырған ата-аналарға, қамқоршыларға берілетін жәрдемақы енгізілді, оның мөлшері бір ең төмен жалақыны (14 952 теңге) құрайды.

Көп балалы аналарды «Алтын алқа», «Күміс алқа» белгілерімен марапаттаудың шарттары өзгертілді. «Алтын алқа» белгісімен жеті (бұрын – он және одан да көп) және одан да көп баласы бар аналар, «Күміс алқа» белгісімен алты (бұрын – сегіз) баласы бар аналар марапатталатын болды. «Алтын алқа», «Күміс алқа» белгілерімен марапатталған немесе бұрын «Батыр ана» атағын алған, сондай-ақ I және II дәрежелі «Ана даңқы» ордендерімен марапатталған көп балалы аналарға берілетін арнаулы мемлекеттік жәрдемақылардың мөлшері 1,7 есеге өсті. 2015 жылға қарай мемлекеттік әлеуметтік жәрдемақылардың мөлшері 2010

жылғымен салыстырғанда 1,2 есе артатын болады.

1941-1945 жылдардағы Ұлы Отан соғысындағы Жеңістің 65 жылдығына дайындалу және оны мерекелеуге қатысты ардагерлерді әлеуметтік қолдаудың қосымша шаралары қабылданады. 2010 жылғы 1 қаңтардан бастап ай сайынғы арнаулы мемлекеттік жәрдемақылардың мөлшері: Кеңес Одағының Батырларына, үш дәрежелі Даңқ орденінің иегерлеріне 15 айлық есептік көрсеткіштен 130 айлық есептік көрсеткішке (АЕК) немесе 183690 теңгеге дейін; Ұлы Отан соғысының қатысушылары болып табылатын Социалистік Еңбек Ерлеріне – 15-тен 70 АЕК немесе 98910 теңгеге дейін арттырылды.

Бұл мақсатқа республикалық бюджеттен барлығы 4,8 млрд теңге бөлінеді.

Әлеуметтік-еңбек саласында қабылданатын шаралардың барлығы Қазақстан халқының тұрмыс деңгейін жақсартуға ықпал етеді. Осы бағдарламалармен қатар, кедейшілік және жұмыссыздық деңгейін төмендету үшін келесі шараларды қолдану қажет.

Кедейшілік деңгейін төмендетудегі мемлекеттік органдардың қызметін жетілдіру жөніндегі шаралар:

– халықты еңбекпен қамтуды көтеру мақсатында облыс экономикасын өсіруді қамтамасыз ету үшін ықпалдырақ шаралар қабылдау;

– қолданылып жүрген нормативтер негізінде әлеуметтік салалар қызметтерімен (білім, денсаулық сақтау, мәдениет және спорт) облыс халқын қамтамасыз ету жөнінде шаралар қабылдау;

– алғашқы медициналық көмек көрсетуге, базалық білім беруге, атаулы көмек көрсетуге бағытталған қаражаттардың мақсатты жұмсалыуына бақылауды күшейту;

– ауылдық жерлердегі әлеуметтік салалар объектілерін ашуға жәрдемдесу;

– кедейшілікті төмендету мәселесі бойынша мемлекеттік органдар мен мүдделі қоғамдық бірлестіктер арасында өзара байланыс тәжірибесін енгізу;

– бұқаралық ақпарат құралдарын, оның ішінде жеке меншік, кедейшілікті төмендетудегі оңды тәжірибелерді насихаттауға қатыстыру.

Кедейшілік деңгейін төмендетудегі үкіметтік емес ұйымдардың және кәсіподақтардың жұмысын жетілдіру шаралары:

– мұқтаж болғандардың жарамды санына негізделген кедейлерді қолдауға деген бюджеттік қажеттілікті қалыптастырудағы үкіметтік емес ұйымдардың қатысын қамтамасыз ету;

– Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік атаулы әлеуметтік көмек туралы» 2001 жылдың 17 шілдесінде шыққан Заңына сәйкес аймақтар әкімдерімен құрылған учаскелік комиссиялардың құрамына үкіметтік емес ұйымдардың өкілдерін міндетті түрде ендіру;

– үкіметтік емес жастар ұйымының қатысуымен білім сапасы аймағында зерттеу жүргізу.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Казахстанская правда. 10 марта 2010 года. № 88.
2. Сайт акима Карагандинской области // <http://ru.government.kz/site/news/2009/05/113>.
3. Интервью министра труда и социальной защиты населения РК Г.Абдыкановой // <http://ru.government.kz/documents/publications/251>.
4. Статистические материалы РК //Банки Казахстана. № 1. 2010 г.